

Taner Akçam – Yeni cumhuriyetin kurucusu olarak Hrant Dink

Posted on 17/01/2022

Yine 19 Ocak ve yine Hrant Dink'in hunharca katledilişi... Hrant'ı anacak ve Hrant'ı konuşacağız. Önce bir gözlem: Dile kolay tam 15 yıl geçti. Türkiye tarihinde cinayete kurban gitmiş hiçbir kişi bu kadar uzun bir süre, aynı inat ve kararlılıkla anılmadı. Bu bir ilktir.

Bunun ne anlama geldiği konusunda kafa yormak gerekir. Burada, bu 15 yıldır bitmeyen ve de bitmeden devam edecek olan anmaların anlamı üzerine bir şeyler karalamak istiyorum.

En son söyleyeceğimi en baştan söyleyeyim: Hrant Dink özlemini duyduğumuz yeni cumhuriyetimizin kurucusudur. Ve Hrant Dink Türkiye cumhuriyetinin kurucusu ilan edilmediği müddetçe de bu ülkede demokrasi ve insan haklarına saygı egemen olmayacaktır.

Çok sık duyduğum bir cümle var, “Cumhuriyeti kurduk şimdi onu demokrasi ile taçlandıracağız.” Bu cümle cumhuriyetin kuruluşuna çok olumlu bir anlam yükler. Bu bakımdan sorunludur.

Çünkü Hrant Dink'i öldüren tohum, bu Cumhuriyet'in kurucu felsefesi ve kuruluş ilkeleri ile atılmıştır. Hrant Dink, bu cumhuriyetin kuruluş ilkelerini sorguladığı için öldürülmüştür.

Ama öte yandan bu cümle doğru bir cümledir. Bu cumhuriyet demokrasi ile taçlandırılması gerekir, bunun imkanları vardır. Ve bu taçlandırma ancak ve ancak yeni kurucularla ve bu kurucuların felsefelerini bu cumhuriyetin kuruluş felsefesi yapmakla mümkündür.

Hrant Dink, demokrasi ile taçlandırılacak bu yeni cumhuriyetin en önemli kurucusudur. Elbette başka kurucular da vardır. Tahir Elçi ve Seyit Rıza bilinen diğer iki isimdir. Başkaları da vardır ama ayrı bir tartışma konusudur.

Hrant Dink cumhuriyetin kurucusu ilan edilmedikçe bu Cumhuriyet demokrasi ile taçlandırılmaz. Hrant Dink'in kurucu ilan edilmesi, ilk Cumhuriyetin kuruluş ilkelerinin hatalarının sorgulaması ve düzeltilmesi anlamına gelir.

O halde iki temel tezini şöyle özetleyebilirim:

- 1) Cumhuriyetin kuruluşunun yapısal hataları vardır ve Hrant Dink cinayeti, cumhuriyetin kuruluşunun bu yapısal hatalarının ürünüdür.
- 2) Bu yapısal hatalar ancak ve ancak Hrant Dink yeni cumhuriyetin kurucusu ilan edilirse ortadan kalkabilir. Onun kurucu ilan edilmesi, yapısal hataların düzeltildiğini sembolize eder.

ABD

Önce birinci tez üzerine aydınlatıcı ek bir fikir, soru şu: Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) ırkçılık nasıl ortadan kalkar; daha eşitlikçi ve adaletin tesis edildiği bir toplum nasıl kurulur? Amerikan sivil haklar hareketinin cevabı şudur: Irkçılık ABD'nin kuruluş hatasıdır. İngilizlere karşı bağımsızlık savaşı verilirken, köle sahipleriyle uzlaşmaya gidilmiş ve köle ticareti anayasal bir hak olarak tanınmıştır.

Zaten bağımsızlık mücadelesinin önderlerinin önemli bir kısmı köle sahipleriydi. Bu nedenle, kölelik Amerikan anayasasının önemli bir ilkesi haline getirilmiş, ırkçılık Amerika'nın kuruluşunun yapısal bir unsuru olmuştur. Amerika'yı sadece onu ilk kuran kurucuları ile tanımlamak ve anlamak, bu yapısal ırkçılığın devamını savunmak anlamına gelir.

ABD tarihi, ırkçılığa karşı eşit yurttaşlık hakları için mücadele tarihidir ve ancak bu mücadeleler sonucunda Amerika hukuksal eşitliğin tanındığı bir ülke olabilmıştır.

Eğer, bu mücadeleyi veren ve bu uğurda hayatlarını kaybeden insanları, ABD'nin kurucu babaları olarak saymazsanız, Amerika'da ırkçılığı yenemezsiniz. Örneğin yurttaşlık hakları için mücadelede hayatını kaybeden Martin Luther King Amerika'nın yeni kurucu babasıdır. King ırkçılık üzerine kurulmuş ABD'nin eleştirisi ve onun demokrasi ile taçlandırılmasını sembolize eder.

Hrant Dink, Türkiye'nin Martin Luther King'idir. Hrant Dink, aynı Martin Luther King gibi, Cumhuriyetin kuruluşunu sorgulayan bir felsefeye sahip olduğu için öldürüldü. Eşit Yurttaşlık hakları istediği için öldürüldü.

O halde altını çizelim. Türkiye cumhuriyetinin kuruluşu ciddi yapısal hatalar içermektedir. Tıpkı ABD'nin kuruluşunun ırkçılığı yapısal olarak içselleştirdiği gibi, bizim Cumhuriyetimiz de eşitsizliği yapısal olarak içselleştirmiştir.

Bu Cumhuriyet, Ermeni, Rum, Süryani ve Yahudilerin ötekileştirilmesi üzerine kurulmuştur. Kürtlere, Türk egemenliğine itaat dışında hiçbir seçenek bırakmayacak bir biçimde kurulmuştur. Tıpkı Amerikan ırkçılığı gibi bu ülkede de ne Hristiyanlar ne Yahudiler ne Aleviler ne de Kürtler tam vatandaş sayılmamışlardır.

Sünni Türk en eşittir, ötekiler sonra gelir. Eşitsizlik bu cumhuriyetin yapısal bir sorunudur ve eğer bu cumhuriyeti sadece onu ilk kuranlar ile tanımlar ve anlatırsanız, sadece Mustafa Kemal'e övgüler düzmekle yatar kalkarsanız yapısal eşitsizliği savunur ve devam ettirirsiniz.

Hem sadece ilk kurucularla yetineceksiniz hem de din, dil, kültür farklarına rağmen herkesin eşit olduğu bir toplum isteyeceksiniz, bu mümkün değildir.

Hrant Dink, “ben Ermeniyim, bunu böyle kabul edeceksiniz”, dediği için öldürüldü. Eşit vatandaş olmak için Türk olmak gerekmediğini söylediği için öldürüldü. Hem Ermeni hem de eşit vatandaş olmanın mümkün olduğunu söylediği için öldürüldü. Tıpkı Martin Luther King’in hem siyah hem de eşit vatandaş olmak mümkündür dediği için öldürüldüğü gibi...

Yani Hrant, Türkiye’de, Ermeninin, Rumun, Süryaninin, Yahudinin ve Kürdün, herkesin eşit ve eşdeğer vatandaşlık hakkını savunduğu için öldürüldü. Onun Cumhuriyet’in kurucusu ilan edilmesi, bu cinayete karşı yapılacak en büyük özeleştirmedir.

Son bir sözüm de şu: evet, biliyorum, Türkiye yeniden kuruluş ayarlarına geri döndü. 2000’li yıllardaki demokratikleşme süreci hüsrarla sonuçlandı. Başta Ermeni soykırımı konusunda olduğu gibi, tarihte işlenmiş cinayetler konusunda yeniden fabrika ayarlarına geri dönüldü. Kürtlerin temel haklarını tanımaya yönelik açılım girişimleri tamimiyle kapatıldı. Ülke büyük bir karanlık içine yuvarlandı ve hala orada...

Ama unutmayalım, bunlar oldu ve oluyor ama çok şey de kazanıldı. Bana göre, Hrant Dink kazanılmış manevi bir zaferdir. Yaşanmış yılların boşuna olmadığını, geride, yeni cumhuriyet için elimizde çok şey kaldığının sembolüdür.

Şunu rahatlıkla söyleyebilirim, 2007 yılına kadar, “1915’te büyük bir katliam yaşandı, bir millet yok edildi” diyen insanlar kovuşturmalara tabi tutuluyorlardı. Başta Hrant olmak üzere, bu insanlar aleyhine kampanyalar düzenleniyor, ölümle tehdit ediliyorlardı. Bu insanlar aleyhine açılmış onlarca dava vardı. Şimdi artık bunu aynı saldırganlıkla yapamıyorlar.

İddiam şudur: Hrant Dink psikolojik üstünlüktür, artık onun gibi düşünenler savunmada değiliz. Şaşırtıcı gelebilir, ama artık üstünlüğün bizde olduğunu savunuyorum. Artık savunmada olan inkarcılıktır. Yaptıklarını savunma psikolojisi ile yapıyorlar, bu fark önemlidir. Yapacaklarını yapıyorlar ama yenildiklerini çok iyi biliyorlar.

Hrant Dink, belki çok yavaş bu toplumun kılcal damarlarına sızıyor. Etrafınıza bir bakın, her yıl daha önce görmediğiniz yeni insanların Hrant Dink'i andığını, konuştuğunu göreceksiniz.

Elbette 'gemiyi terk eden fareler' de var ama onlar çok az. Hrant Dink'i bilmek ve anlamak isteyenlerin sayısı artıyor çünkü Hrant Dink özlediğimiz bir yeniyi temsil ediyor. İnsanların, din, dil, inanç farkına bakılmaksızın eşit yurttaşlar olmasını temsil ediyor. Yeni cumhuriyeti ve onun demokrasi ile taçlandırılmasını temsil ediyor. "Ne Mutlu Türküm Diyene" değil, "dinim, dilim, kültürüm ne olursa olsun eşit yurttaşım" diyeni temsil ediyor.

Hrant Dink'i kurucu ilan etmezsek bu cumhuriyetin yapısal eşitsizliğini tamir edemeyiz. Bu cumhuriyetin kuruluşuna inşa edilmiş eşitsizliği ortadan kaldıramayız. Ve bizler Hrant Dink'i yeni cumhuriyetin kurucusu ilan ederek, bu yapısal hatayı tamir edeceğiz. Cumhuriyetin demokrasi ile taçlandırılması ancak böyle mümkündür.

Son sözüm şu: lütfen artık açın Türkiye-Ermenistan sınırını ve sınır kapısına Hrant Dink kapısı adını verin. Bu cumhuriyetin kuruluş hatalarının giderilmesi doğrultusunda büyük bir adım olacaktır.

Kaynak: bianet.org